

מסובין ליד השלחן ערוך

1. מהפכת האמונה

"והאמיץ בה"⁽¹⁾ זאת נוסחת 'המפץ הגדול' שחולל את המהפכה האדירה ביותר על פני כדור הארץ. זה המסר המהפכני ביותר בתולדות המין האנושי. הוגה הרעיון ומישמו היה גדול המהפכנים בתולדות אדם - אברהם אבינו. הוא נולד לפני כארבעת אלפים שנה, באחד ממרכזי התרבות העולמית - אור כשדים (עירק של היום). הוא חי בתקופה בה בני אדם האמינו באלילים ('אידיולוגיות' - בשפת דורנו) שונים ומשונים. כשהשתכנע אברהם אבינו באפסות, בהבלות ובטמטום ה'אמונות' הללו, פעל "להעביר גילולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתו". **לזקן עולם במלכות שדי** וכל בני בשר יקראו בשמך"⁽²⁾. כך הפך לאבי עם המאמינים באמת הנצחית - באמונת היחוד. התוצאה - עולם האלילים בו בטחו מרבית בני אנוש - נופץ, נותץ, שובר והפך לפגר מנובל. ומאז - אלילים הצצים מדי פעם קורסים כפי שקרס 'מגדל בבל', שהיה פאר הטכנולוגיה בתקופת אברהם אבינו. האמונה בקדוש ברוך הוא חיה לעד ולנצח נצחים.

"עמודו של עולם...אברהם אבינו... איתן זה התחיל לשוטט בדעתו...והתחיל לחשוב ביום ובלילה...היאך אפשר?...ולא יהיה לו (לעולם) מנהיג?...עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה. וידע שיש שם אלוה אחד...ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו"⁽³⁾.

מסר, רעיון - נעלים ונשגבים ככל שיהיו - הינם ברי משמעות וערך רק אם הם מיושמים מעשית בכל מגזרי החיים הפרטיים והציבוריים בכל יום, בכל עת ובכל שעה. ואכן אברהם אבינו ישם את רעיונו ומצא כיוון ומשמעות לחייו ולחיי האדם המאמין: "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרת מצותי חקותי ותורתך"⁽⁴⁾. את תחושותיו, חויותיו, רגשותיו ומצבו הנפשי בעבודת ה' המתמדת שלו הוא הביע בתפילתו: "**ואנכי עפר ואפר**".⁽⁵⁾

על צוואתו - בה העביר את המסר לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות - חתום הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו:

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט..."⁽⁶⁾

המסר הועבר, אך התקדים של שמירת מצוות ע"י אברהם אבינו ושל האבות האחרים אינו מחייב את הדורות הבאים.⁽⁷⁾ אפילו לא ברית מילה של אברהם אבינו, שעליה נכרתו שלוש עשרה בריתות⁽⁸⁾, כי דרך ה' אינה ענין לתקדימים היסטוריים. מה כן מחייב יהודי ויהודיה? התשובה לכך ניתנה כעבור כחמש מאות

שנה - **אנכי ה'.**⁽⁹⁾

2. מעמד הר סיני - מתן תורה.

"אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. לא יהיה לך אלהים אחרים על פני"⁽¹⁰⁾
 "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב. באמר ה' אלי: הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון. ותקרבוני ותעמדון תחת ההר, וההר בער באש עד לב השמים, השך ענן וערפל... ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות"⁽¹¹⁾

חזיון אורקולי שכמותו לא היה ולא יהיה מעולם ועד עולם. נכרתה ברית נצח בין הקב"ה לבין בני ותלמידי אברהם אבינו, שחיו בדורות שלפני המעמד ושיחיו בעתיד עד סוף כל הדורות.⁽¹²⁾

"אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם...ונגלית עליהם בערפילי סוזה. גם כל העולם כולו חל מפניך, ובריוז בראשית חרדו ממך. בהגלות מלכנו על הר סיני ללמד לעמך תורה ומצוות."⁽¹³⁾

בבריאת העולם נבראו אור חומרי ואור הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא. במתן תורה התגלה אור רוחני - אור התורה שהינו אור עולם המגן על העולם. "כי נר מצוה ותורה אור."⁽¹⁴⁾ באור החמרי - הנע במהירות הגדולה ביותר המוכרת לאדם (שלוש מאות אלף ק"מ בשניה) - ניתן לראות סמל לריצה המטורפת של האדם אחר הנאות חמריות. בגבור המהירות תקטן השלוח הנפשית ויגבר טירוף הדעת. האור הגנוז מסמל את השלוח הנפשית. "צדיקים יושבין ועטרוזתיהם בראשם ונהנים מזון השכינה"⁽¹⁵⁾.

במעמד הר סיני התחיל להדהד קול חסר תקדים שאינו פוסק ולא יפסק לנצח. "קול גדול ולא יסף" - ולא חדל.⁽¹⁶⁾ שבטי ישראל קיבלו מעמד של עם: "היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך."⁽¹⁷⁾ היעד הלאומי של עם ישראל נקבע עד סוף כל הדורות. את חוקת הנצח של עם ישראל חוקק הקב"ה. מטרתה אך ורק להיטיב עם בריותיו. חקיקה אנושית מבוצעת על ידי בני אדם עבור בני אדם - על ידי יחיד או יחידים או גוף בעל סמכות - לפי עקרונות החברה בה חוקקו החוקים. כל מערכת משפטית שואבת את תוקפה מערך משפטי עליון. עולם המושגים של המשפט אינו מגדיר ערך עליון זה. עולם האמונה מגדיר זאת: "העליון ועינו אל יראו".⁽¹⁸⁾ במדינה האמורה להיות דמוקרטית, החקיקה הינה **ל'הלכה'** פרי רצון רבונות העם, ואילו **ההלכה** הינה למעשה ובפועל פרי רצון רבונות של עולם. לרוצים ליחס לחוקי אנוש תוקף, כבוד ויקר כלחוקי התורה יאמר: "מה לתבן את הבר?... הלוא כה דברי כאש, נאם ה'!"⁽¹⁹⁾ אין לחוקי אנוש ענין בתישלובת גוף - נפש. הנר"ן (נפש, רוח, נשמה) נמצא מחוץ לתחום עבורם. חוקי אנוש הם בני חלוף כי שינוי עקרונות גורר אחריו שינוי של חוקים. היעד של חוקי התורה - חוקי ה' הנצחיים - גוף ונפש גם יחד. רק הקב"ה יודע כיצד לשלב שני אלו כדי לזכות את בריותיו, וזאת ע"י תורה ומצוות.⁽²⁰⁾

מסובין ליד השלחן ערוך
"ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל
העמים... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"⁽²¹⁾
"ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן
והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם"⁽²²⁾.
"ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה
ברתי אתך ברית ואת ישראל"⁽²³⁾.

"משה קיבל תורה מסיני ומסרה"⁽²⁴⁾
"כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו"⁽²⁵⁾
המסר התורני מתחלק לשניים: תורה שבכתב ותורה שבעל פה. הקבלה -
מהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו והמסר - לעם ישראל לדורותיו - שהינם
תשתית הקיום היהודי, נקרא שמם בישראל הלכה. אין לו לקב"ה אלא ד' אמות
של הלכה. כי - "אהב ה' שערי ציון" שערים המצוינים בהלכה.⁽²⁶⁾

3. הלכה

"כי כל העמים ילכו איש בשם אלוהיו, ואנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד"⁽²⁷⁾.
'אכן לכל עם יש אמונות ודעות, חוקים ומשפטים; עליהם הוא אמון ואותם הוא
שומר ומקיים, פעם פחות ופעם יותר. יש אמונות וחוקים התקפים זמן רב ויש
החולפים ועוברים במהרה. אבל נצחיות אין בהם. רק - "יראת ה' טהורה עומדת
לעד, משפטי ה' אמת צדקו יחדיו"⁽²⁸⁾.

**יסוד העבודה ושורש האמונה התמימה בה' יתברך נעוצים
בהלכה**, שעליה אין להרהר.⁽²⁹⁾ הלכה - משורש 'הלך'. משמעויות: הליכה
עקבית בדרך שציוה לנו ה' יתברך שמו בעת מתן תורתנו הקדושה בהר סיני לפני
כ-3,300 שנה. חוקי ומשפטי ה' הנצחיים ההולכים אצל עם ישראל מאז מתן
תורה ועד סוף כל הדורות. פסיקה במקום ספק, הכרעת הדין בין דעות שונות.
מאז אברהם אבינו מצוים לנו ללכת בדרך המוליכה לאמונה:
"לך לך... אל הארץ אשר אראך" "התהלך לפני והיה תמים"⁽³⁰⁾ ועלינו - בניו
נאמר: "אתהלך לפני ה' בארצות החיים" **האמנתי**...⁽³¹⁾

ההלכה - הכוללת את כל דיני התורה, תקניה ונוהלי- עיצבה ותעצב את דפוסי
ההתנהגות של חיי הכלל והפרט של עם ישראל מאז ולתמיד. המסר ההלכתי
מועבר בשני ערוצי תיקשורת בינדוריים - במשפחה ובבתי כנסיות ובבתי
מדרשות. טיב השידור והקליטה - אין דומים להם בעולם.

במשפחה - "והודעתם לבניך ולבני בניך"⁽³²⁾ "שכל המלמד את בנו תורה
מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות... כל
המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני"⁽³³⁾

בתי כנסיות ובתי מדרשות - "נתכנסו כל האמות... אמרו להם (לנציגי תרבויות העולם)... יכולים אנו להזדווג לאומה זו? (איך מחסלים את עם ישראל?) אמרו להם (נציגי תרבויות העולם)... לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות... אם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אי אתם יכולים להם, שכך הבטיחם אביהם ואמר להם: "הקול קול קול יעקב והידיים ידי עשירי"⁽³⁴⁾

היזון חוזר - "שכל מי שהוא שומע פרשה מבן בנו כאילו הוא שומעה מהר סיני"⁽³⁵⁾. אופן העברת המסר התורני לדורות נקבע כך: תורה שבכתב אין למסור בעל פה, ותורה שבעל פה אין למסור בכתב.⁽³⁶⁾ כלל זה נשמר ממתן תורה עד לכתובת המשנה. (1500 שנה) אך תקפו הצרות והמציאות הקשה כפתה שינויים. לכן דברים שבעל פה נכתבו.

הנושא הראשון שהועלה על הכתב, לפני ההלכה, היתה התפילה. "אנשי כנסת הגדולה תיקנו להם לישראל: ברכות ותפילות, קדושות והבדלות". "מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר"⁽³⁷⁾. (שמונה עשרה' - תפילת עמידה)

כתיבת ההלכה היתה הדרגתית:

"בכל דור ודור ראש בית דין או נביא... כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו, והוא מלמד על פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כוחו מביאורי התורה ומהלכותיה כפי ששמע ומדברים שנדחדשו בכל דור ודור... ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש (רבי יהודה הנשיא) לא חיברו חיבור שמלמדין אותנו ברבים בתורה שבעל פה. והוא (רבי יהודה הנשיא) קיבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הביאורים והפירושים ששמעו ממשנה רבינו ושלמדו בית דין שבכל דור ודור בכל התורה כולה וחיבר מהכל ספר המשנה... כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל. ולמה עשה רבינו הקדוש כך?... לפי שראה שתלמידים מתמעטין... תקפו הצרות יתירות ודחקה השעה את הכל ואבדה חכמת חכמינו"⁽²⁵⁾.

על מה הסתמך רבי יהודה הנשיא?

"עת לעשות לה' הפרו תורתך"⁽³⁸⁾ - "הפרו תורתך משום עת לעשות לה'. פעמים שמבטלים דברי תורה כדי לעשות לה'... מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור." ⁽³⁹⁾ על כך סמך אליהו הנביא כשהקריב קרבנות בהר הכרמל, למרות האיסור להקריב מחוץ לבית המקדש. ('איסור במות') ⁽⁴⁰⁾

כללית, ניתן לחלק את 3300 שנות תולדות ההלכה לשתי תקופות בהם הועבר המסר בנאמנות:

ממתן תורה עד לכתובת המשנה - 1,500 שנה. עקרונית - העברה בעל פה. רשימת 40 מעבירי המסר נערכה ע"י גדול המעבירים - הרמב"ם.⁽²⁵⁾

מכתיבת המשנה ועד ימינו 1,800 שנה - כתיבה בלתי פוסקת. עד לכתיבת תורה שבעל פה (מהשנה ואילך) הועבר המסר על ידי החכם המוסמך. לאחר הכתיבה הועבר המסר גם על ידי הספר המוסמך, ולרוב על ידי שני המוסמכים. אך כבר לפני כתיבת המשנה והתלמוד נכתבו 'מגילות סתרים' ואגרות בהלכה הועברו מארץ ישראל לגולה. (איגרתא ממערבא).⁽⁴¹⁾ היצירה המרכזית של ההלכה לדורותיה הוא התלמוד⁽⁴²⁾, שמטרתו - "פירוש דברי המשניות וביאור עמקותיה ודברים שנתחדשו בכל בית דין".⁽²⁵⁾ "כל תורה שאין לה בית אב, אינה תורה"⁽⁴³⁾ ("שאינו מקובל איש מפי איש" - הפרשן פני משה) כלל: "כל הדברים שבגמרא..חייבין כל ישראל ללכת בהם"⁽²⁵⁾ מכאן שעיקר ויסוד ההלכה בתלמוד.

לאחר חתימת התלמוד מתגברת הכתיבה. החל מתקופת הגאונים (גאון'היה תואר ראשי הישיבות סורא ופומפדיתא בבבל). חוברו ספרי הלכה בנושאים שונים, כשהבולט מביניהם הינו 'ספר ההלכות' של רבי יצחק אלפסי (הרי"ף 1103-1101 חי בצפון אפריקה). אך רק כעבור כאלף שנה לאחר כתיבת המשנה קם אחד מענקי חכמי ישראל שבכל הדורות - הרמב"ם (1138-1205 חי בספרד, מרוקו ומצרים) וחיבר ספר הכולל את כל ההלכה - 'יד החזקה'. מאז ועד היום חוברו רק שני ספרים הכוללים את כל ההלכה - המשנה וה-'יד החזקה'. בשניהם נכללים גם דברי הגות. (דוגמאות: במשנה - מסכת אבות, ביד החזקה - הלכות יסודי התורה).

חיבור ספרי הלכה בנושאים שונים נמשכה גם לאחר הרמב"ם, כשהמפורסם מביניהם הינו ספר ה'טורים' לרבי יעקב בן אשר (1270-1343 חי באשכנז ובספרד). הספר מחולק לארבעה חלקים: אורח חיים, יורה דעה, אבן העזר וחושן משפט. נכללו בו רק הלכות הנוהגות בזמן שבית המקדש השלישי טרם נבנה, לכן אין בו מרבית ההלכות מסדר זרעים (כמו: הלכות שמיטה), כל הלכות קדשים (קרבנות) ורוב דיני טהרות. כעבור כארבע מאות שנה לאחר ה - 'יד החזקה' חובר השלחן ערוך, שעל פיו חיים שלומי אמוני ישראל עד היום. נהוג לחלק את חכמי ההלכה שלאחר תקופת הגאונים לשניים: 'ראשונים' - מרש"י (יליד צרפת 1040) - רבן של ישראל ועד מרן רבי יוסף קארו (יליד ספרד 1488), המורה והפוסק של ישראל. 'אחרונים' - מאז ועד עתה.

אם המסר התורני הועבר בתמידות ובדייקנות מדור לדור, למה וכיצד נוצר נתק בתיקשורת בין מקבלי המסר במתן תורה לבין הדורות הבאים? למה מחלוקות בין חכמי ישראל בפסיקה בנושאים שונים? למה הצורך לחבר מידי פעם ספרי הלכה כוללנים?

חכמי ההלכה המפורסמים מונים בפרקי המבוא של ספריהם (יד החזקה, טור ושלחן ערוך) את הסיבות העיקריות: חורבן בית המקדש וביטול בית הדין הגדול וכתוצאה - העדר מרכז רוחני בר סמכות עליונה. גלות ופיזור שגרם לקשר רופף בין מרכזי התורה השונים. רבו תלמידים שלא שימשו כל צרכם (נעדי מיומנות הלכתית) שהינם גם זחוחי הלב (גאותנים) ולא קלטו נכונה דברי תורה וסומכים על בינתם.

"אמר רבי יוסי: מתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל, אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית, ושני בתו דנין של עשרים ושלושה - אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה. ושאר בתו דנין של עשרים ושלושה יושבין בכל עיירות ישראל."⁽⁴⁴⁾

ברשת בתי דין אלו נפסקו הלכות ונפתרו כל הבעיות. אך:

"משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן - רבו מחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות".⁽⁴⁵⁾ "דברי קבלה אין בהן מחלוקת לעולם. וכל דבר שתמצא בו מחלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבינו. ודברים שלמדין מן הדין - אם הסכימו עליהן בית הדין הגדול (סנהדרין) כולן, הרי הסכימו, ואם נחלקו בהן הולכין אחרי הרוב ומוציאין הדין אחרי הרבים. וכן הגזירות, והתקנות, והמנהגות - אם ראו מקצתן שראוי לגזור גזירה או לתקן תקנה... וראו מקצתן שאין ראוי... נושאים ונותנים אלו כנגד אלו, והולכין אחר רובן ומוציאין הדבר אחר הרבים". "בית הדין הגדול שבירושלים (סנהדרין) הם עיקר תורה שבעל פה. והם עמודי ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל. ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר: "על פי התורה אשר ירוך"⁽⁴⁶⁾ - זו מצות עשה. וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן... כשהיה בית הדין הגדול קיים לא הייתה מחלוקת בישראל... משבטל בית דין הגדול רבתה מחלוקת בישראל... זה אוסר וזה מתיר".⁽⁴⁷⁾

בסנהדרין ישבו חכמים שנסמכו. 'סמיכה' מהי?

"אחד בית הדין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלושה צריך שיהיה אחד מהן סמוך מפי הסמוך. ומשה רבינו סמך יהושע... וכן השבעים זקנים - משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכינה. ואותן הזקנים סמכו לאחרים... ונמצאו הסמוכין איש מפי איש... ועד בית דינו של משה רבינו. וכיצד היא הסמיכה לדורות?... שקורין לו רבי ואומרים לו: הרי את סמוך ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות".⁽⁴⁸⁾ הסמיכה בוטלה ע"י הרומאים, לאחר מרד בר כוכבא (סמוך לשנת 135) שגזרו: "שכל הסומך - יהרג, וכל הנסמך - יהרג, ועיר שסומכין בה תיחרב". התנא הקדוש יהודה בן בבא הפר צו זה. בגיל מעל תשעים סמך חמישה זקנים והרומאים "נעצו בו שלוש מאות לונביאות של ברזל ועשאוהו ככברה".⁽⁴⁹⁾

אמנם הסמיכה בוטלה אך העברת המסר ההלכתי נמשך וימשך עד סוף כל הדורות. עם כל גאוניותם של חכמי ההלכה (משה רבנו, עזרא הסופר, רבי עקיבא, רבי יהודה הנשיא, ר"ף, רמב"ם, בעל הטורים, מרן והרמ"א ורבים רבים אחרים) הם לא יצרו מסר אלא העבירו נאמנה מסר אלהי נצחי.

מסובין ליד השלחן ערוך

נספח א'

עולמה של ההלכה הינה קודש הקדשים של עם ישראל. חכמי ההלכה נמשלו ללויים המשוררים שעל הדוכן בבית המקדש. בעולמה של ההלכה קיימת השאיפה "לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא"⁽⁵⁶⁾ (להעלות שמועה על פי ההלכה. "להורות כדת וכהלכה").⁽⁵⁰⁾

"חותמו של הקדוש ברוך הוא - **אמת**"⁽⁵¹⁾ המחתימים את לימוד התורה, לשם שמים, בחותמת זו. המסיקים מסקנות התואמות את ההלכה המקובלת - באמצעות השכל שהינו אחת המתנות הנפלאות ביותר שנתן היוצר לאדם - וזאת בויכוחים סוערים על ידי "תלמידים ותיקים" שתכונותיהם: יראי שמים ויראי חטא ותלמידי חכמים. אלו הם תלמידי משה רבנו. כל הלכה שהם פוסקים או מלמדים כאילו ניתנה למשה מסיני.⁽⁵²⁾ אך בתנאי:

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים...איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי"⁽⁵³⁾. מחלוקת אשר בסופה יהפך הספק לפסק. הפסיקה מבוססת על רצף מתמיד של מה שנתקבל מאז מתן תורה, "**שהקבלה והמעשה** - עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להיתלות"⁽⁵⁴⁾.

אחד מחכמי ההלכה במאה השנים האחרונות סיכם זאת כך:
"וכל מחלוקת התנאים והאמוראים והגאונים והפוסקים...דברי אלקים חיים המה...ואדרבא, זאת היא תפארת תורתנו הקדושה והטהורה. וכל התורה כולה נקראת שירה ותפארת השיר היא כשהקולות משונים זה מזה, וזה עיקר הנעימות."⁽⁵⁵⁾

תפארתה של תזמורת על ריבוי קולות ומבחר כלים, ההלכה - מגוון דעות לשם שמים. זאת תזמורת אדירה עליה שר משורר התהילים:

"הללוהו בגבורותיו, הללוהו כרב גדלו
הללוהו בתקע שופר, הללוהו בנבל וכנור
הללוהו בתוף ובמחל, הללוהו במנים ועגב
הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו בצלצלי תרועה
כל הנשמה תהלל יה, הללוהו יה!"⁽⁵⁶⁾

4. שלחן ערוך

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"⁽⁵⁷⁾ - שלחן ערוך"⁽⁵⁸⁾ הספר הכולל בתוכו הוראות לחיי אדם מישראל בכל הזמנים והמצבים האפשריים, מקשירת שרוכי נעליים⁽⁵⁹⁾. ועד מות על קידוש השם⁽⁶⁰⁾. שמות החלקים והמיספור של 1705 הסימנים שבו - זהה לזה של ספר ה'טורים'.

'שלחן ערוך' הפך למושג הכולל שלושה רובדים של מחברים שונים: 1. רבי יוסף קארו (המכונה מרן או המחבר), הפוסק לכל בית ישראל. את ספרו הוא קרא 'שלחן ערוך'. 2. רבי משה איסרליש (המכונה הרמ"א). את הגהותיו ל'שלחן ערוך', לפי מנהגי האשכנזים, הוא קרא 'המפה'. 3. פרשנים - חכמי ישראל רבים. (המכונים 'נושאי כלים')

מסובין ליד השלחן ערוך מרן

רבי יוסף קארו יליד ספרד (רמ"ח - 1488) לאחר גירוש ספרד (1492) נדד בקהילות ישראל (אדריאנופול, קושטא, שאלוניקי, מצרים) והגיע לצפת - (1536), שהיתה אז מרכז תורה גדול בהלכה ובקבלה. מיד נתמנה לחבר בית דינו של רבי יעקב בי רב, אשר חידש את 'הסמיכה'. ומרן היה בין הראשונים שנסמכו על ידו. לימים ירש את את תפקיד ראש בית הדין של חכמי צפת, ששימש כבית דין מרכזי לתפוצות ישראל. מרן חי ופעל בשני עולמות, הנגלה - עולם ההלכה, והנסתר - תורת הסוד, הקבלה. מצרוף עולמות אלו ניזונה יצירתו המפוארת רבות הפוארות. חונן הדעת שזיכה אותו במנת משכל מעל ומעבר (כונה-"גאון הדור"), העניק לו גם רובד פעילות על - שכלי.

"והלוא לך למינדע! (עליך לדעת) דקב"ה (אשר הקדוש ברוך הוא) וכל בני מתיבתא עילאה (וכל בני הישיבה העליונה) משדרין לך שלם! (שלום) נביאי מהימני, תנאי, אמוראי...שואלין ואמרי: מאי האי?! (מי זה)... משיבין ואמרי: האי ריש מתיבתא רבא דארץ ישראל, פסקנא (הפוסק) רבא דארץ ישראל, מחברא (המחבר) רבא דארץ ישראל. יוסף המכונה קארו, דמלך מלכי המלכים חפץ ביקרו."⁽⁶¹⁾

מרן ציפה לקדש שם שמים ולעלות על המוקד כרבי עקיבא. ה-'מגיד מישרים' הבטיח לו: "ובכן תזכה לאיתוקדא (להישרף) על קידוש שמי, ואפרך יהיה צבור על גבי המזבח"⁽⁶²⁾. זה לא נתקיים והוא הוציא נשמתו בטהרה בצפת בגיל 87 (של"ה - 1575). בספר 'מגיד מישרים' הוא מספר על מחזות שדי בהם נגלו לו רזי תורה ואלו התוו את דרכו בכתיבה. בנשמתו הטהורה נקלטו ניצוצות קדושה שהתנוצצו אז למכביר בעיר הקודש צפת, בה זהר ה'זוהר' הקדוש במלוא זוהרו. הוא חי בחברתם של קדושי עליון. רבי יוסף טאיטצק, מגדולי חכמי הדור, רבי שלמה אלקבץ, הפייטן של "לכה דודי", רבי יעקב בי רב רבה של צפת, רבי משה קורדובירו (רמ"ק) ורבי יצחק לוריא (האר"י הקדוש) - גדול המקובלים - עמו פלפל בהלכה. החיד"א מצטט את האר"י הקדוש שקבע כי נשמתו של מרן היתה נשמתו של רבי יהודה ברבי אלעאי, "ראש המדברים בכל מקום"⁽⁶³⁾. נשמות אלו נחצבו מהיכל האצילות ולכן הפך מרן לראש המדברים בעולמה של הלכה. כשנוצר צורך בספר הלכות שיסכם את כל הדינים ויגלה שרשיהם - כי פגעי הגלות פגעו קשה בגופו וברוחו של ישראל - נטל מרן משימה זו בחרדת קודש.

"יודי כי ארכו לנו הימים, הזרקנו מכלי אל כלי ובגולה הלכנו וכמה צרות צרות תכופות...עד כי נתקיים בנו בעוונותינו: "ואבדה חכמת חכמיו"⁽⁶⁴⁾. ואזלת יד התורה ולומדיה. כי לא נעשית התורה כשתי תורות אלא כתורות אין מספר לסיבת רוב הספרים הנמצאים בביאור משפטיה ודיניה...ספק ומבוכה רבה בהיות כל אחד מחבר ספר לעצמו וכופל מה שכבר כתב וחיבר מי שקדמו, או כותב הדין בהיפך מה שכתבו חבירו...והסכמתי לחבר ספר כולל כל הדינים הנוהגים. בביאור שרשיהם ומוצאיהם מן הגמרא, עם כל חילוקי סברות הפוסקים..."⁽⁶⁵⁾.

האגדה מספרת: על 'המכרז' לעריכת השלחן ערוך, שהוצא בשמים, 'התמודדו' שלושה מועמדים-חכמים, גדולי תורה, יראי שמים וקדושי עליון- ששם יוסף:רבי טאיטצק, רבי אבן לב (מהריב"ל) ורבי קארו. האחרון "זכה במכרז" מפני ענותנותו היתרה. זאת מידתו המובהקת של משה רבינו.⁽⁶⁶⁾

לשם ריכוז כל הדינים הנוהגים חיבר שני ספרים: 'בית יוסף' ו-'שלחן ערוך'. בראשון ריכז את כל המקורות ההלכתיים - "משנה או ברייתא או תוספתא או מימרא בתלמוד בבלי או ירושלמי או בספרא או בספרי או במכילתא. ואם הוא מוסכם ואם הוא מחלוקת תנאים או אמוראים". הספר הודפס בתוך ספר ה'טורים' (בכל עמוד ב'טור'- לצד ההלכה נדפס ה'בית יוסף') והינו תיעוד לכל ההלכות הנכללות בו. בשני - "אפסוק הלכה ואכריע בין הסברות. כי זהו התכלית - להיות לנו תורה אחת ומשפט אחד", והוא נדפס בנפרד. כן חיבר ספר ובו ציון המקורות ל'יד החזקה' של הרמב"ם, בשם 'כסף משנה'.

מין הועיד את שלחנו הטהור לכל בית ישראל לקטנים ולגדולים כאחד. "התלמידים הקטנים יהגו בו תמיד וישננו לשונו בעל פה. ותהיה גירסא דינקותא(הלימוד מקטנות) מסודרת בפיהם מקטנותם הלכה למעשה...כי כאשר ישאלו לתלמיד חכם דבר הלכה לא יגמגם בה".⁽⁶⁷⁾

פסיקתו של מרן מבוססת על פסיקותיהם של הר"ף (רבי יצחק אלפסי), הרמב"ם והרא"ש (רבי אשר בן יחיאל - חי באשכנז ובספרד 1250-1327), כשהכרעותיו מבוססות על רוב מבין השלושה. בהעדר פסיקה של חכמים אלו בנושא מסוים, הוא מסתמך על רוב דעות של חכמים אחרים.

ההלכות בשלחן ערוך מובאות מהמקורות בסגנון המקורי, בעברית או בארמית או בצרוף השניים. הניסוח קצר וממצה, ובהשמטת משא ומתן הלכתי ותיעוד לפסיקה. בניגוד לרמב"ם אין מרן מביא דברי הגות בשלחן ערוך, למעט מקרים מועטים, כגון, תפילה⁽⁶⁸⁾, סוכה⁽⁶⁹⁾ ברית מילה⁽⁷⁰⁾ וצדקה.⁽⁷¹⁾

שני ספרי הלכה מרכזיים (המשנה והשלחן ערוך) והספר המרכזי בעולם הנסתר (הזוהר) נכתבו בארץ ישראל, בגליל. ויש מחכמי הסוד הטוענים שהגאולה תחל בגליל. "ובא לציון גואל", במהרה בימינו אמן.

השלחן ערוך הודפס לראשונה בויניצה שבאיטליה בשנת שכ"ו (1565) ומיד נתקבל בכל תפוצות ישראל, כי אכן מרן היה תלמיד מובהק של משה רבינו וכל מה שכתב ניתן בסיני.⁽⁷²⁾ "כל דבריו בשלחן ערוך כניחנו מפי משה, מפי הגבורה". "נשיא אלהים בתוכנו...וכל החולק עליו כחולק על השכינה".⁽⁷³⁾

על מרן משלו חכמי ישראל שבספרד: "לבו אל יוסף כל אשר יאמר לבם תעשו".⁽⁷⁴⁾

תוכן הענינים בשלחן ערוך

חלק	מספר הסימנים	הלכות %
אורח חיים	697	41
יורה דעה (איסור והיתר)	403	24
אבן העזר (דיני אישות)	178	10
חושן משפט (דיני ממונות)	427	25
סה"כ	1705	100%

תכנית לימודים חדשית בספר שקבע מרן:

"לחלקו לחלקים שלושים, ללמוד בו בכל יום חלק אחד, ונמצא שבכל חודש הוא חוזר תלמודו. ויאמר עליו: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"⁽⁶⁷⁾
 על השלחן ערוך יאמר:

" השלחן הטהר לפני ה' " ⁽⁷⁵⁾

מסובין ליד השלחן ערוך הרמ"א

נספח א'

רבי משה איסרליס (ידוע בכינוי: הרמ"א) יליד מזרח אירופה (ר"צ - 1530). בגיל עשרים נבחר לרב עיר שהיתה מרכז תורני (קראקא), בהיותו אחד מגדולי ההלכה בדורו. חיבר ספרים בנושאים רבים: פרשנות המקרא, הלכה, אגדה, קבלה, אסטרונומיה ופילוסופיה. הוציא נשמתו בטהרה בדמי ימיו (של"ג 1572).

כמו מרן סבר לחבר ספר הלכות עדכני שיהיה סמוך ל'טור' ומשלימו. לספרו קרא בשם 'דרכי משה'. במהלך עבודתו נוכח שמרן כבר קדמו בספריו: 'בית יוסף' ו-'שלחן ערוך', אך הוא החליט לסיים ולפרסם את ספרו - הסיבות:

1. "להביא כל הדברים בלא אורך ההצעות" עבור תלמידים אשר "רצונם ללמוד התורה על רגל אחת במעט שעות" 2. "שהוספתי על דבריו (של מרן) כמה וכמה... כתבתי הרבה תשובות הגאונים ותשובות האחרונים... והמחבר 'בית יוסף' לא ראוה מימיו" 3. "וזהו העיקר: ופסק (מרן) הלכה בכל מקום על פי שניים ושלושה עדים... הרי"ף והרמב"ם והרא"ש... ולשאר אדירי התורה לא חש עליהם... סתר כל המנהגים אשר באלו המדינות" (אשכנז). ועל ידי זה נתפשטו בספריו הרבה דברים שאינם אליבא דהילכתא (לפי ההלכה), לפי דברי החכמים שמיניהם אנו שזתים, והם הפוסקים המפורסמים בבני אשכנז... אשר כולם נבנו על דברי התוספות וחכמי צרפת אשר אנו מבני בניהם... וכבר אמרו חכמינו זכונם לברכה כי הרבה דברים בין בני מזרח ובני מערב - אף בדורות הראשונים - כל שכן בדורות האחרונים אלו" (76).

הרמ"א התנגד לשיטת הפסיקה של מרן לפי שלושת הענקים כי אין זה תואם את הכלל - "הילכתא כבתרא" (ההלכה כאחרונים). לכן החליט לעדכן את ה'שלחן ערוך' ולהוסיף עליו את מנהגי יהדות אשכנז. (76)

"אמר משה: "בהיות כי הגאון המחבר, בית יוסף ושלחן ערוך שלו, חכם עדיף מנביא, טבח טבח, ערך שלחנו, לא הניח אחריו מקום להתגדר בו, לולי ללקט דברי האחרונים ולהורות דרך המנהגים שנהגו במדינות אלו. באתי אחריו לפרוס מפה על שלחן ערוך שחיבר" (77).

במהדורות השונות של השלחן ערוך מופיעות הערותיו של הרמ"א בקידומת "הגה" בגוף השלחן ערוך. אין הרמ"א רואה במה שכתב פסיקה סופית ומוחלטת. את תפקיד הפסיקה בכל מקרה הוא משאיר לאיש ההלכה הנשאל לפי הכלל: "אין לדיין אלא מה שענינו ראות".

מסובין ליד השלחן ערוך

נספח א'

"וכתבתי אצל כל דבר 'הכי נהוג' (ככה נוהגים), וטעמו ונימוקו עמי. ובכל דבר כתבתי עליו שם אומרו אם לא אמרתי (אלא אם כן) מעצמי ואז כתבתי 'נראה לי', להזיז נקרא בשמי. ואם באולי טעיתי - "אתי תלין משוגתי". (איוב יט. ד.). ולא יהא נתלה באחרים סרחוני ושגגתי... יראתי : אם אכתוב סתמא בדרך "וכתבתי אצל כל דבר - 'הכי נהוג', (ככה נוהגים), וטעמא ונימוקו עמי. ובכל דבר כתבתי עליו שם אומרו, אם 'ברי' (פסיקה סתמית) ולא ב-'שמא' (אולי), אולי יסמכו עליו...לכן אמרתי להעלות שמי על דברי, ומעתה ניתן הרשות לכל הרוצה לחלוק על אמרי, והרוצה לסמוך עלי - יבוא ויסמוך"⁽⁷⁶⁾.

"והנה לא אומר לאחרים: קבלו(את דעתי), שהם רשאים ולא אני והרוצה לסמוך עלי יבוא ויסמוך, והרוצה לחלוק-מי ימחה בידו!"

והרמ"א מצטט את הכלל הגדול - בו מסתיימת מסכת מנחות - "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים"⁽⁷⁸⁾.

אכן באותה מידה - מידתו של משה רבנו - הצטיינו שני ענקי הלכה מרן והרמ"א - עונה, ולכן זכו לשותפות נפלאה שכבר מחזיקה מעמד למעלה מארבע מאות שנה ועוד הדרך ארוכה. היש תקדים לשותפו ארוכת טווח כזאת בעולם העסקים?!

נושאי כלים

"ויבא דוד אל שאול ויעמד לפניו ויאבהו ויהי לו נשא כלים"⁽⁷⁹⁾ כך נקרא הנושא כלי מלחמתו של אדוניו בקרב.המושג הושאל ל'מלחמתה של תורה' והושלך על חכמי ישראל -בתקופות שונות מאז פרסום ה'שלחן' ועד היום, מעדות שונות בגלויות שונות - שעסקו ועוסקים בפרשנות ה'שלחן'. הם פירשו, הוסיפו, השלימו, נחלקו או הגנו על פסיקותיו וציינו מקורות ההלכות. במהדורות הנפוצות של ה'שלחן' הודפסו דברי חלק מהם. טרם הודפסה מהדורה ובו דברי כל נושאי הכלים.

רשימה חלקית: 'מגן אברהם' - רבי אברהם אבלי גומבינר. 'טורי זהב' - רבי דוד הלוי. 'ביאור הגר"א' - רבי אליהו, הגאון מוילנא. 'באר הגולה' - רבי משה רבקש. 'שערי תשובה' - רבי חיים מרדכי מרגליות. 'מחצית השקל' - רבי שמואל קעלין. 'באר היטב' - רבי ישעיה הלוי, רבי יהודה אשכנזי. 'ש"ך' - רבי שבתאי כהן. 'ערוך לחם' - רבי יעקב קאשטרו. 'הגהות רע"א' - רבי עקיבא איגר. 'פרי מגדים' - רבי יוסף תאומים. 'משנה ברורה' - רבי ישראל מאיר הכהן המכונה 'חפץ חיים'. 'כף החיים' - רבי יעקב חיים סופר. 'שתילי זיתים' - רבי דוד משרקי (מזרחי) .

מסובין ליד השלחן ערוך

נספח א'

מאז פרסום השלחן ערוך מנותבים חיי היהודי המאמין בזיקה לארבעת חלקיו. תחילתו של הספר במסר של התנהגות חיובית - "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו" (הפתיחה). סיומו - במסר של מניעת התנהגות שלילית - של 'בא לי', של 'אני עושה מה שאני רוצה'. האומר: "הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך? ...איני מקפיד בכך!...והנזהר מהם - עליו תבוא ברכת טוב" (מלות הסיום). יש בקרה מתמדת של ה' יתברך על התנהגות האדם: "עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים"⁽⁸⁰⁾. ה'שלחן' הינו מפרט התנהגות אחיד לחיי היום יום של יהודים החיים בארצנו הקדושה או המפוזרים ברחבי תבל, בין עמים ותרבויות שונות ומשונות. יהודי קם בבוקר לעבודת הבורא. במבצר רב העוצמה של עמנו - בית הכנסת - הוא מתעטף בטלית ומניח תפילין (בחול) ועובד עבודה שבלב - תפילה. במשך היום הוא חי כדת וכהלכה לפי 'אורח חיים' יהודי. הוא מתפרנס מיגיע כפיו לפי תקני יושר כמפורט ב'חושן משפט'. בלילה הוא לומד תורה כנקבע ב'ורה דעה'. בשבת קודש ובמועדי ישראל מתעלה הנר"ן (נפש, רוח, נשמה) שלו עקב ניהול 'אורח חיים' מתוגבר בקדושה וטהרה. חיי האישות - שתחילתם ב'אורח חיים', המשכם ב'אבן העזר' - מתוכננים לפי הלכות טהרת המשפה ב'ורה דעה'. המבנה הכלכלי של החברה היהודית מעוצב ומיוצב ב'חושן משפט'. על השלחן ערוך - על רובדיו - יאמר: "זה השלחן אשר לפני ה'".⁽⁸¹⁾

5. קידוש השם

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם"⁽⁸²⁾. מלה אחת בתורה ממנה לומדים את מצות עשה הקשה ביותר לקיום - 'קידוש השם'. כאשר אברהם אבינו בחר למסור את נפשו ולהיזרק לכבשן האש, נברא ביקום מימד חדש, נוצר בתולדות אנוש מרכיב אנושי חדש, נולדה תכונה נפשית חדשה. זה מסר אשר ישנה את פני החברה האנושית בכדור הארץ. תלמידי אברהם אבינו - האמונים עלי אמונה - קוראים לכך 'מסירות נפש'. תכונה נפשית זאת מופנמת בנשמתו של כל יהודי. דחף זה אינו ניתן להיחקר במונחים שכליים - מדעיים, כי הוא מצוי ברובד נפשי שהינו מעבר לגבולות השגת דעת אנוש. הוא מעוגן בקשר המתמיד בין נשמתו של כל יהודי לבין הקדוש ברוך הוא. בעת מתן תורה נצטוינו להפוך את תכונת מסירות הנפש למצות עשה - 'קידוש השם'. כל מהלך תולדות עם ישראל מתמצה בקיום מצוה זו מאז אברהם אבינו ועד השואה ועד לימינו. זה סוד הקיום של עם ישראל וכושר ההישרדות בתנאים קשים שאין להם תקדים אצל עמים אחרים בתבל. מצות קידוש השם שונה מכל המצות האחרות. קיומה, במקרים קיצוניים, מותנה בהקרבת החיים. המצוה ממוקדת בשני מוקדים - עליהם נעקדו, נעקדים ועוקדים עצמם יהודים - מוקד המות ומוקד החיים.

במות - עקידת כל הגוף, הפסקת חיי העולם הזה והנצחת הנשמה בעולם הבא, שמהותו בלתי מובנת לבן תמותה. "עין לא ראתה אלהים זולתך, יעשה למחכה לו".⁽⁸³⁾ על הנהרגין על קידוש השם נאמר "אין כל בריה לא יכולה לעמוד במחיצתם"⁽⁸⁴⁾.

בחיים - עקידת יצרים ותאוות. חיי קדושה וטהרה כהלכה.

מסובין ליד השלחן ערוך
בלימוד ובקיום מצוה זו קיימת הכרעה קשה בין שני כתובים המכחישים זה את זה
"ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'" (85) -
"ולא שימות בהם" (86)
"ונקדשתי" - ימסור עצמו על מנת למות.

לשם ידיעת הכתוב השלישי המכריע ביניהם, (כיצד לנהוג למעשה במקרים קיצוניים?)
יש ללמוד את הסוגיה לעומקה במקורות (87) כי היא מיסודי האמונה. אך נדלה טיפה
מן הים ונוסיף:

קידוש השם במות

"כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה... ומוזהרין שלא
לחללו" (88) "וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת
האמיתית בעולם ושלא נפחד... אבל נמסור עצמנו למיתה" (89) "מסור עצמך
וקדש שמי... ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס,
אין עושין לו נס" (90)

כללית - אדם מישראל חייב לרדוף אחר קיום מצוות. לא כן לגבי מצות קידוש
השם במות. שכן אם אדם חי במקום שיאלץ למות על קידוש השם "שיצא מאלו
המקומות וילך למקום שהוא יכול להעמיד דתו ולקיים תורתו בלא אונס" (91)

קידוש השם בחיים

"כל הפורש מעבירה, או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם - לא פחד ולא
יראה, ולא לבקש כבוד-אלא מפני הבורא ברוך הוא... הרי זה מקדש את
השם" (88)

השלחן ערוך הינו מיפרט לחיי קידוש השם של הפרט מישראל ושל כלל עם
ישראל. מן הקדיש בשלחן ערוך לקידוש השם במות רק סימן אחד (92), קצר מאד.
יתר הסימנים מוקדשים לחיי קידוש השם.

אין בעולם תקדים לעם שאיבד את מולדתו, את חרותו המדינית המשיך לחיות לפי
מערכת חוקים יעודית - נצחית משלו. שפה שבחיי יום יום לא היתה שגורה בפי
היהודים במשך 2,500 שנה - מאז חורבן בית ראשון - קמה לתחיה. למה? כי ההלכה
הולכה ומוליכה אותנו. "מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו" (93)
"והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה'" (94)

6. על החולשה שבעצמה ועל עצמת החולשה

"ואנכי עפר ואפר" (95) מכריז במלוא הענוה, אבי המאמינים אברהם אבינו.
"ה' הוא האלהים" (96) מכריזים יהודים במעמד קידוש ה' בהר הכרמל ובכל הדורות.
"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (97)
"בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבנותי" (98)

מכריזים במלוא הגאווה עובדי אלילי החומר והסוגדים לאידילוגיות למיניהם.
מכריזים מומחי הטכנולוגיה למיניהם: אנשי המחשב, ההייטק והגולשים
באינטרנט. מכשירים אלו טובים המה כשלעצמם, כשהם כפופים ליראת ה'.

מסובין ליד השלחן ערוך היתכן דו-קיום בין תפיסות עולם אלו?

"קיסרי (אז עיר אלילית. מושב הנציב הרומאי בארץ ישראל) וירושלים. אם יאמר לך אדם: חרבו שתיהן-אל תאמין, ישבו שתיהן-אל תאמין. חרבה קיסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קיסרי- תאמין. שנאמר: "אמלאה החרבה"⁽⁹⁹⁾.

אם מלאה זו-חרבה זו, אם מלאה זו חרבה זו." ⁽¹⁰⁰⁾

שתי מעצמות חובקות תבל יעדס היה לתקן ולעצב עולם חמרני במלכות אלילים - רומא ורוסיה הסוביטית. רומא היתה אחת האימפריות האדירות בתולדות אנוש. לגיונותיה עם הנשר כבשו את מרבית אירופה, קדמת אסיה וצפון אפריקה ושלטו בהם ללא מצרים. רוסיה היתה איפריה עם צבא של מיליוני חיילים, פצצות אטום ואצמעי השמדה המונית. כרעו והשתחוו לאליל אחד - קומוניזם. בכל נפשם ובכל מאדם הגשימו הקומוניסטים הלכה למעשה: **"אמר נבל בלבו: אין אלהים"**⁽¹⁰¹⁾. למען עקרון מנובל זה שפכו דם כמים של מיליוני בני אדם. שתי המעצמות דכאו - במלוא האכזריות - כל סטיה ממה שנקבע ע"י קבוצת שליטים בכל תחום. מרד ספרטקוס ברומא וסיביר ברוסיה מהווים דוגמא לישום ללא מצרים של הברכה לעשיו: "על הרבך תהיה". בשתייהן כפרו בעקרון "חביב אדם שנברא בצלם". לא רצו לשמוע מפי היהודים את המושג - נשמה. האמינו שהאדם הוא רק גוש עפר. האמינו: "כל דאלים גבר" (החזק גובר).

תחילתן של מעצמות בכח הנשק. עצמתן מבוססת על לגיונות, על דיבזיות. צבאות הצועדים בסך במצעדים בהם מפגינים את נשקם. חרותו של עם ישראל מתחילה ביציאת מצרים, בשחיטת כבש - אליל מצרי - לקרבן פסח. חרותינו מסומלת בחולשה חמרית כמו מצה ('נהמא דמהימנותא', לחמו של הקדוש ברוך הוא) וסוכה ('צילא דמהימנותא', צילו של הקדוש ברוך הוא) ובעצמה רוחנית - מתן תורה.

אכן מגלגלים חובה ע"י חייב. ברומא וברוסיה השתמש הבורא כשבט חובלים להעניש את עם ישראל. שתייהן עשו את מיטב המאמצים לבער, להכחיד, לשרש ולשרוף את נשמת עם ישראל. רומא החזיקה מעמד כאלף שנה. רוסיה הסוביטית - רק שבעים וארבע שנים. עם ישראל חי וקיים וממשיך להיות מעצמה רוחנית מזה כארבעת אלפים שנה, מאז אברהם אבינו. התנ"ך נפוץ בכל שפות אנוש יותר מכל ספר אחר שפורסם אי פעם בתולדות האדם. המצה והסוכה שלנו נשמרים וקיימים, עצמה צבאית חולפת. ההלכה הולכה ומוליכה אותנו - בנתיב סלול בבטחה בו צועדים בדרכם בקודש - שלומי אמוני ישראל. "מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו"⁽¹⁰²⁾.

7. יחד שבטי ישראל

"איבה"⁽¹⁰³⁾?! מהדהדת קריאתו של הקב"ה לאדם. והאדם בורח ומתחבא מפחד להתמודד עם האמת. "לא ידעתי נפשי"⁽¹⁰⁴⁾ זועק האדם בן דורנו - המכונה 'מודרני' - המנוכר לכל, ובעיקר לנפשו, לנשמתו. "ואני בתוך הגולה"⁽¹⁰⁵⁾. האני הפנימי העצמי שלו נמצא בגולה, שבוי באזיקי אשליות. האדם הראשון התנכר לקדוש ברוך הוא - שחננו בתבונה רבה - ופנה לדעתו של נחש.

מה מנחה ומעצב את האדם בן העידן הנוכחי, עידן הקשקשת והפטפטת?
 הדיבור הינו אחת המתנות הנפלאות ביותר שהעניק הבורא לאדם. הטכנולוגיה המודרנית מאפשרת להשתמש במתנה זו להשכיל בכל תחומי המדע ללא הגבלה. **הישום בפועל** - תיקשורסומת (תיקשורת ופירסומת) השוטפת מוחם של בני אדם וקובעת דרכי התנהגות בכמעט כל תחומי החיים, חדשים לבקרים ללא אמונתך. לקב"ה כלל לא מתיחסים.

מעולם לא נפלט מפייהם של כה מעט אנשים מלל כה רב וכה חסר מובן ותוכן לאזניהם של כל כך הרבה יצורי אנוש.

אין אמצעי בקרה יעילים על הבוחשים בקלחת התיקשורסומת, על הדברנים, על הפרשנים, על הפירסומאים - מעצבי דעת הקהל ועל השימוש במכלול אמצעי הטכנולוגיה. העומדים בראש כל ההמולה הזאת הינם לרוב בני בלי שם המדברים גבוהה גבוהה ומפחדים מהצל של עצמם. גזלו ושדדו - לאור יום ובחשכת לילה - מהאדם את אחת המתנות הנפלאות ביותר שהבורא העניק לו: **בחירה חפשית**.⁽¹⁰⁶⁾ האדם נתפס כנתון סטטיסטי, צרכן של מוצרים ושרותים. הנשמה כלל לא מובאת בחשבון. התא המשפחתי הולך ונהרס. העתיד לוט בערפל של: שקרים מוסכמים, ('אידיולוגיות') של פחד כמוס מפני אמצעי השמדה המוניים: אטומיים, ביולוגיים כימיים. של אי ודאות לגבי עתיד המין האנושי על כדור הארץ עקב הנדסה גנטית. התוצאה - הפיכת האדם המודרני, המתיהר כמשכיל, לסכל. הולכת ונוצרת חברת עבדים אומללים המכורים לסמים ולאלילים, מעשי ידי אדם, אינספור. נוצרת מהדורה מורחבת של **דור הפלגה**. התוצאה של העדר יראת ה' - אדם מבולבל מלא עצבון, עצבנות, פחדים אינספור, כליות ללא מוסר, עצבים מתמוטטים ולב משתבץ. מומחים רבים 'מטפלים' בתחלואי הנפש. פרנסתם מצויה בשפע, מזור לנפש - אין.

"אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני"⁽¹⁰⁷⁾ העדר יראת אלהים הורגת את צלם אלהים שבאדם. אין הוא מודע להיותו נהפך מבחיר היצירה לאחד מבעלי החיים שבעולם.

"הנני"⁽¹⁰⁸⁾ עונה אבי המאמינים - אברהם אבינו, בן דור הפלגה - לקריאתו של הקב"ה. אנו ממשיכי דרכו. ליהודי הרוצה בכך יש אורח חיים יציב, מסילת ישרים סלולה היטב, יש דרך - דרכה של תורה הגורסת: **"שאין לך בן חזרון אלא מ' שעוסק בתורה"**⁽¹⁰⁹⁾ והתובעת קיום מצוות כהלכה בכוונה כדי לעצב אדם יהודי מאוזן בנפשו, ברוחו ובנשמתו. מיהודים אלו מורכב עם ישראל אשר בטבעו מוטבע הסווג - 'מעל הטבע'.

"וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן הארמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה"⁽¹¹⁰⁾. המושג **חיים** והתישלות גוף-נפש אינם מובנים לשום אדם, אף לא לגדולי חכמי המדע. ההלכה ניסחה זאת כך:
"קושר דבר רוחני בדבר גופני"⁽¹¹¹⁾. רק 'היצרן' הבורא ('וייצר') יודע ומבין זאת.

לומדי השלחן ערוך - ואשר חייהם מכוונים לפיו - **לוחצים ידיים** עם יהודי כל הדורות, מאברהם אבינו ועד היום. עם האבות. עם העברים המשועבדים במצרים. עם משה רבינו. עם מקבלי התורה במעמד הר סיני. עם כובשי כנען בסערה - בעזרתו יתברך - בפיקודו של יהושע בן נון. עם 48 נביאי האמת והצדק (כמו: שמואל, אליהו, ישעיהו, ירמיהו, יחזקאל). עם 7 נביאות אמת וצדק (כמו: דבורה וחנה).⁽¹¹²⁾ עם מקדשי שם שמים בהר הכרמל הצועקים: **ה' הוא האלוקים!** עם מלכי בית דוד שהלכו בדרך ה' (כמו: דוד, שלמה, אסא, יהושפט, חזקיהו ויאשיהו). עם הכהנים הגדולים (כמו: צדוק ושמעון הצדיק) מקטירי הקטורת בקודש הקדשים שבבית המקדש. עם עזרא הסופר. עם החשמונאים. עם המורדים ברומאים. עם רבן יוחנן בן זכאי. עם רבי שמעון בר יוחאי מחבר ה'זוהר'. עם רבי עקיבא וכל אלו שמסרו נפשם על קידוש השם בארץ ישראל ובכל פזורי הגולה, בכל הדורות. עם רבי יהודה הנשיא. עם רבי סעדיה גאון. עם קדושי מסעי הצלב. עם משוררי הקודש: רבי יהודה הלוי, שלמה אלקבץ ושלם שבזי. עם חכמי התורה לדורותיהם: התנאים, האמוראים, הגאונים, רי"ף, רש"י, רמב"ם, רמב"ן, בעלי התוספות, רשב"א, רא"ש, מרן והרמ"א ונושאי כליהם, ועד ל'משנה ברורה' ו'כף החיים'. עם רבבות חכמים אחרים שיכלה זכרון המחשב מלהכילם. עם חכמי החסידות (כמו: ישראל בעל שם טוב ורבי זלמן שניאור בעל ה'תניא') ועם מתנגדיה (בראשות הגר"א). עם קדושי השואה, ובהם קדושי עליון ואדירי התורה. עם אותם חיילי צה"ל - ביבשה, באויר ובים - אשר בתנאי שדה וקרוב קשים אינם פוסקים מללמוד תורה. ובזכות כל אלו, כביכול, עם הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו.

בידינו לנווט את חיינו לכוון הנכון ולכוון חברה יהודית איתנה. אבינו מלכנו איפשר לנו זאת. הוא נתן לנו את הכלים מלפני כ 3300- שנה - תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. קיום מצוות בכוונה פודים אדם מישראל מעושק ושעבוד. בחברת השפע יוצרו תנאי רעב - גואל: **"והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה'".**⁽¹¹³⁾ או אז: **"לא ירעו ולא ישחיתו כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".**⁽¹¹⁴⁾

מסובין ליד השלחן ערוך מקורות והערות

נספח א'

1. בראשית טו. ו.
2. תפילת 'עלינו לשבח', עמידה של מוסף ראש השנה
3. רמב"ם, יד החזקה, הלכות עבודה זרה, פרק א. הלכות ב- ג.
4. בראשית כו. ה., בבלי, קדושין פרק ד. משנה יד, ירושלמי, קדושין פרק ד. הלכה יב., יומא כח. ב.
5. בראשית יח. כז. 6. בראשית יח. יט. 7. פירוש הרמב"ם על מסכת חולין פרק ז. משנה ו.
8. נדרים פרק ג משנה יא
9. שמות כ. ב., רש"י על: בראשית טו. יג., שמות ו. יח., ו- יב. מ., מגילה ט. א. 10. שמות כ. א-ב.
11. דברים ד. י- יג. 12. יונתן בן עוזיאל על דברים כט. יד., פרקי דרבי אליעזר פרק מא.
13. עמידה של מוסף ראש השנה.
14. משלי ו. כג. מגילה טז. ב., תענית ז. ב., סוטה כא. א., בבא בתרא ד. א. 15. ברכות יז. א.
16. דברים ה. יט. יונתן בן עוזיאל ורש"י על הפסוק, ירושלמי - מסכת מגילה פרק א. הלכה ה.
17. דברים כז. ט. 18. הפיוט "האוחז ביד מדת משפט", מוסף ליום כיפור
19. ירמיה כג. כח. 20. סיום מסכת מכות. 21. שמות יט. ה-ו. 22. שמות כד. יב.
23. שמות לד. כז. 24. פתיחה של מסכת אבות. 25. הקדמת הרמב"ם ל-יד החזקה, משנה תורה.
26. תהלים פז. ב., ברכות ח. א. 27. מיכה ד. ה. 28. תהילים יט. ג. 29. יבמות עו. ב.
30. בראשית יב. א., יז. א. 31. תהילים קטז. ט 32. דברים ד. ט
33. קידושין ל. א. 34. בראשית כז. כב., בראשית רבא ס"ה, פתיחה לאיכה רבא.
35. ירושלמי - שבת פרק א. הלכה ב., קידושין פרק א. הלכה ז.
36. בבלי גיטין ס. ב., ירושלמי מגילה ד. א. 37. ברכות לג. א., מגילה יז. ב.. 38. תהלים קיט. קכו.
39. רש"י ברכות נד. א. 40. מלכים א. יח
41. שבת ו. ב. וראה רש"י, שבת קטו. א., בבא בתרא מא. ב., סנהדרין כט. א., שבועות מח. ב. תמורה יד. ב.
42. התלמודים שנחתמו: ירושלמי - בטבריה, שנת 400, בבלי - בבבל, שנת 500.
43. מספר המסכתות: משנה - 63 תלמוד ירושלמי - 39 תלמוד בבלי - 37 .
44. ירושלמי, שבת פרק י"ט הלכה א.
45. סנהדרין: בבלי - פח. ב., ירושלמי - סנהדרין פרק א. הלכה ד.
46. בבלי: חגיגה טז. א. עיין בתוספות בקטע "יוסי בן יועזר" על מחלוקת בימי המלך שאול.
47. סנהדרין פח. ב., סוטה מז. ב., ירושלמי: חגיגה פרק ב. הלכה ב., סנהדרין פרק א. הלכה ד.
48. דברים יז. יא. 47. רמב"ם, יד החזקה, שופטים, הלכות ממרים, פרק א.
48. רמב"ם, הלכות סנהדרין, פרק ד

מסובין ליד השלחן ערוך

מקורות והערות

נספח א'

49. סנהדרין יד. א.
50. רש"י על יומא כו. א. עיין: סוטה - ז. ב. כא. א., בבא קמא צב. א., סנהדרין קו. ב.
51. שבת נה. א., יומא סט. ב., סנהדרין: בבלי - סד. א., ירושלמי פרק א. הלכה א
52. תנור עכנאי, בבא מציעא נט. א. עיין מנחות כט. ב. רש"י בקטע "נתישבה דעתו".
53. פרקי אבות פרק ה. משנה יז
54. רמב"ם, יד החזקה, הלכות שמיטה ויובל פרק י. הלכה ו.
55. רבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין - "ערוך השולחן", הקדמה ל'חושן משפט'
56. תהילים קנ 57. שמות כא. א. 58. רש"י לפי מכילתא לפרשת משפטים
59. אורח חיים סימב 60. יורה דעה סימן קנז 61. 'מגיד מישרים', פרשת ואתחנן
62. 'מגיד מישרים', פרשת וזאת הברכה. 63. שבת לג. ב. 64. ישעיה כט. יד.
65. הקדמה ל'בית יוסף'
66. רבי חיים יוסף דוד אזולאי, החיד"א, שם הגדולים, מערכת ספרים, אות ב, סימן נט.
67. הקדמה ל'שלחן ערוך' 68. אורח חיים סימנים א, צ"ח 69. אורח חיים תרכ"ה
70. יורה דעה סימן ר"ס 71. יורה דעה סימן רמ"ז
72. עיין מנחות כט. ב. רש"י בקטע "נתישבה דעתו"
73. הרמ"א: מבוא להגהות - ה'מפה', שו"ת סימן מ"ח 74. בראשית מא. גה.
75. ויקרא כד. ו.
76. הקדמה ל- 'דרכי משה'.
מקובל לחלק את חכמי ההלכה שלאחר תקופת הגאונים ל: ראשונים ואחרונים. ראשונים - מרש"י (יליד 1040) - רבן של ישראל - ועד מרן רבי יוסף קארו (יליד 1488), המורה והפוסק של בית ישראל. אחרונים - ממרן ועד היום. אמנם לראשונים סמכות העולה על זה של האחרונים, אך במקרה של חילוקי דעות ביניהם ההלכה כאחרונים.
77. הקדמה ל-'מפה' - הגהות הרמ"א על השלחן ערוך.
78. הקדמת הרמ"א לספרו "תורת החטאת", הדין בדיני איסור והיתר.
79. שמואל א. יד. א. 80. פרקי אבות פרק ב. א. 81. יחזקאל מא. כב. 82. ויקרא כב. לב.
83. ישעיה סד. ג. 84. פסחים נ. ב., בבא בתרא י. כ., רמב"ם, אגרת קידוש השם
85. ויקרא יח. ה. 86. יומא פה. ב. סנהדרין עד. א., עבודה זרה כז. כ.
87. לקט מקורות: "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל. אני ה' מקדשכם" (ויקרא כב. לב.) רש"י על הפסוק. תורת כהנים - פרק ט. פסקה ד., בבלי: ברכות כא. ב., ירושלמי שביעית פרק ד. הלכה ב., שבת: לג. א. תוספתא שבת, פרקטז. ט"ז., פסחים כה. ב., נד. ב., יומא פו. א., כתובות יט. א., קידושין מ. א., סנהדרין: ירושלמי - פרק ג'. הלכה ה., בבלי - עד. א., עבודה זרה: כז. ב., נד. א., אבות פרק ד. משנה ד., רמב"ם: יד החזקה, הלכות יסודי התורה פרק ה'. ספר המצות: מצות עשה ט', מצות לא תעשה סג., אגרת השמד (מאמר קידוש השם). אלפסי סנהדרין סוף פרק ח., סמ"ג עשין ה', ספר החינוך פרשת אמור מצוה רצ"ו. "כל איש ישראל מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת השם... מפני אור ה' המלוּבש בנפש, שאינו בבחינת זמן... אלא למעלה מן הזמן" - רבי זלמן שניאור מליאדי, מיסד חב"ד (1748-1813) 'תניא' פרק כ"ה. עיין גם פרק י"ח.
88. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה. א., י 89. רמב"ם, ספר המצוות מצוה ט'
90. רש"י על ויקרא כב. לב. 91. רמב"ם - אגרת קידוש השם 92. יורה דעה סימן קנ"ז
93. תהילים קיח. כג 94. יחזקאל לח. כג. 95. בראשית יח. כז. 96. מלכים א. יח. 97. דברים ח. יז.
98. ישעיה י. יג 99. יחזקאל כו. ב 100. מגילה ו. א. 101. תהילים פרקים יד, נג
102. תהילים קיח. כג. 103. בראשית ט. ג. 104. שיר השירים ו. יב 105. יחזקאל א. א.
106. רמב"ם - יד החזקה - הלכות תשובה פרק ה'
107. בראשית כ. יא. 108. בראשית כב. א. 109. אבות פרק ו. משנה ב. 110. בראשית ב. ז
111. אורח חיים סימן ו 112. מגילה יד. א. 113. עמוס ח. יא. 114. ישעיה יא. ט.